

М.О. Шимон
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент Л.Г.Котнюк

**Опис як важлива композиційно-мовленнєва форма в
авторському мовленні роману Е. Хемінгуей
“Прощавай, зброє!”**

Знайомство з кращими зразками англійської поезії та прози, вміння вдумливо читати і розуміти художню літературу в єдності змісту і форми, сприяють всебічному цілісному розвитку особистості, становленню духовного світу людини, створенню умов для формування у нього внутрішньої потреби у безперервному вдосконаленні, у реалізації своїх творчих можливостей. У зв'язку з цим, велика увага приділяється виробленню глибокого розуміння художнього твору і прищеплювання навичок його самостійного **аналізу [2: 76]**.

Одним з найбільш значущих постатей в історії американської літератури є американський письменник, журналіст, лауреат Нобелівської премії з літератури 1954 року Ернест Міллер Хемінгуей, перу якого належить і аналізований роман "ПРОЩАВАЙ, ЗБРОЄ!", який до цієї пори вважається кращим витвором про "втрачене покоління".

Дана стаття присвячена вивченню особливостей опису в авторському мовленні у романі Ернеста Хемінгуей “Прощавай, зброє!”.

В аналізованому романі, як в будь-якому творі, можна виділити два основних мовленнєвих потоки художнього тексту: авторський та персонажний. Авторське мовлення – на відміну від мовлення літературних персонажів чи дійових осіб є текстом, в якому автор безпосередньо характеризує зображувані події та відповідні образи [4: 13].

Об'єктом дослідження є авторське мовлення у художньому творі. Предметом дослідження є описи як важлива композиційно-мовленнєва форма роману та їх функції у прозовому творі письменника.

Провідну роль у формуванні змісту твору відіграють авторські оцінки тих об'єктів, явищ і подій, які складають його художню дійсність. Художній твір

як продукт пізнавальної діяльності автора, обов'язково несе й авторське відношення, тобто оцінку і модальність. Аналізуючи твір, особливо уважно потрібно ставитися до сигналів модальності, розміщених в авторському мовленні, – вони йдуть безпосередньо від автора. Їх розподіл нерівномірний і суттєво залежить від композиційно-мовленнєвих форм: опису, оповіді та роздуму [3: 140]. **Оповідь** повідомляє про події та стани, що розгортаються, це робить її динамічною та акціональною. **Роздум** це зв'язний текст, у якому в логічній послідовності передаються думки, міркування як доказ чи пояснення чогось, робляться відповідні висновки.

Опис є статичною композиційно-мовленнєвою формою. Опис як тип мовлення тісно пов'язаний з особою, з місцем, з умовами (ситуативність), в яких протікає дія [1: 8].

Розрізняють два основні типи описів: опис портрету та опис пейзажу. Вплітаючись в авторську мову, вони виконують різноманітні стилістичні функції [1: 8].

Портрет у художній літературі один із засобів конкретизації художньої розповіді, індивідуалізації героя. Окрім зовнішніх фізичних характеристик персонажа, до портрету включаються відомості про його зачіску, одяг, манери, аксесуари, тобто, про те, що відображає смаки, пристрасті, звички – індивідуальність героя. Ці зовнішні характеристики свідчать також про внутрішній стан персонажа. Літературні твори будуються з урахуванням того, що між зовнішніми і внутрішніми характеристиками людини існує тісний зв'язок. Скажімо, внутрішні психічні стани персонажа відбиваються у міміці, рухах; його соціальний та майновий стан, уподобання – в одязі. Відповідно, можна проводити паралелі між фізичними характеристиками персонажа та його вдачею, естетичними смаками [3: 142].

З огляду на кількість описуваних осіб в аналізованому романі зустрічаються портрети індивідуальні (опис портретних характеристик одного персонажа) і групові (спільний опис портретних характеристик двох та більше персонажів):

- “The doctor was a thin, quiet, little man who seemed disturbed by the war” [5: 100].

- “She was a big- busted woman in black satin. He was short and old, with a white mustache and walked flat-footed with a cane” [5:87].

В першому прикладі автор, описуючи військового лікаря, демонструє індивідуальний портрет зовнішності одного персонажа, який характеризує зріст та статуру. Друге речення передає груповий портрет чоловіка та його дружини, включаючи інформацію про статуру та одяг жінки в поєднанні з інформацією про зовнішність, зріст, вік та ходу чоловіка.

За кількістю описових характеристик Хемінгуей в своєму романі використовує докладний (розгорнутий) та фрагментарний (стислий) типи портретів персонажів:

- “The priest was young and blushed easily and wore a uniform like the rest of us but with a cross in dark red velvet above the left breast pocket of his gray tunic” [5: 34].

- “She had wonderfully beautiful hair and I would lie sometimes and watch her twisting it up in the light....” [5: 99].

Перший приклад є розгорнутим портретним описом, тому що він містить докладну характеристику зовнішності персонажа, що включає в себе вік, одяг та психічний стан;

Останній приклад є фрагментарним описом, тому що в реченні присутній лише один портретний штрих, що передається словосполученням: “wonderfully beautiful hair”.

Потрібно також відзначити безсумнівну тенденцію до скорочення портретного опису, до все більшого використання портретного вкраплення: замість розгорнутої і докладної характеристики зовнішності, настільки властивої прозі минулого століття, використовуються портретні штрихи, часто у вигляді характерологічних деталей або авторського коментаря до діалогу або дії [3: 142].

Залежно від того, як подається портрет у тексті твору і які риси персонажа змальовуються, розрізняють портрети статичні і динамічні.

Статичний портрет подається в тексті одноразово, містить вичерпне уявлення, як правило, про незмінні, статичні деталі зовнішності персонажа (риса обличчя, колір волосся, очі, фігуру, одяг):

“Instead of Napoleon we had Vittorio Emmanuele, the tiny man with the long thin neck, grey eyes and the goat beard” [5: 56].

Динамічний портрет складається із поступово накопичуваних штрихів. Портретні штрихи розподіляються по всьому тексту, і читач не встигає сприйняти їх як статичні елементи:

“Miss Barkley was quite tall. She wore what seemed to me to be a nurse’s uniform, was blonde and had a tawny skin and gray eyes. I thought she was very beautiful” [5: 42].

Специфіка опису портрета пов'язана з перерахуванням ознак, тому в ньому переважають іменники з кваліфікуючими їх прикметниками. Портрет завжди номінативний і головне – завжди оцінний. У цій останній властивості портрету і взагалі опису, проявляється його роль у системі засобів формування художнього роману: опис експліцитно несе авторську оцінку і модальність, тобто безпосередньо вказує на розподіл авторських симпатій / антипатій [3: 143].

За другим основним видом композиційно-мовленнєвої форми опису – **пейзажем** – закріпилося значення статичного фону подій, які відбуваються. Однак образ природи, яка є пейзажем художнього твору, відображає і динамічні процеси, що відбуваються в природі [3: 144].

Пейзаж – один із композиційних компонентів художнього твору: опис природи, будь-якого незамкнутого простору зовнішнього світу. Існують статичні пейзажі (спокійне, врівноважене зображення природи), динамічні (під час вирування стихійних сил) [4].

“The plain was rich with crops; there were many orchards of fruit trees and beyond the plain the mountains were brown and bare. In the bed of the river there were pebbles and boulders, dry and white in the sun, and the water was clear and swiftly moving and blue in the channels. There was fighting in the mountains and at night we could see the flashes from the artillery. In the dark it was like summer lightning, but the nights were cool and there was not the feeling of a storm coming. The trunks of the trees too were dusty and the leaves fell early that year and we saw the troops marching along the road and the dust rising and leaves, stirred by the breeze, falling and the soldiers marching and afterward the road bare and white except for the leaves” [5: 31].

У наведеному прикладі статичний опис природи, що включає (долини, садки, гори, гальки, валуни, воду) декілька разів переривається динамічним описом військових подій (битвою в горах, спалахами від артилерії, пересуванням війська).

Головне призначення пейзажу має не стільки просторову, скільки антропоцентричну направленість, бо образ природи виступає не як самоціль, а як засіб поглибленого роз'яснення образу персонажа і його стану. Тут проявляється двоїстий напрям пейзажу – він або виражає гармонію персонажа з природою, або їх антагонізм [3: 144].

Отже, опис в аналізованому романі є різноманітним за своїм смисловим змістом та виконує функцію створення фону сюжетних подій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Іваненко С. М. Лінгвостилістична інтерпретація тексту / С. М. Іваненко, А. К. Карпусь. – Київ: КДЛУ, 1998. – 175с.
 2. Ивашкин М. П. Практикум по стилистике английского языка / М. П. Ивашкин, В. В. Сдобников, А.В. Селяев. – Изд. 2-е. Нижний Новгород: НГЛУ им. Н.А. Добролюбова, 2002. – 97 с.
 3. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В.А.Кухаренко. – Вінниця: Нова Книга, 2004, – 261с.
 4. Літературознавчий словник-довідник за редакцією Р.Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 527с.
- Hemingway E. A Farewell to Arms / E. Hemingway. – Moscow, 1976. – 319 p.